

MAKTABGACHA TA'LIM KONSEPSIYASI

TMC Instituti

*Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi***Ziyamova Madina Jaxongir qizi**

TMC Instituti

*Maktabgacha ta'lim yo'nalishi**MTC 23/103 guruh talabasi***Aktamova Lobar Bobur qizi**

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim konsepsiyasi, uning maqsad va vazifalari, shuningdek bolalarning intellektual, ijtimoiy va hissiy rivojlanishidagi roli tahlil qilinadi. Konsepsiya zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion metodlarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, konsepsiya, rivojlanish, pedagogika, metodika, innovatsiya.

Аннотация. В статье рассматривается концепция дошкольного образования, её цели и задачи, а также роль в интеллектуальном, социальном и эмоциональном развитии детей. Концепция включает современные педагогические подходы и инновационные методы.

Ключевые слова: дошкольное образование, концепция, развитие, педагогика, методика, инновации.

Annotation. This article examines the concept of preschool education, its goals and objectives, and its role in children's intellectual, social, and emotional development. The concept incorporates modern pedagogical approaches and innovative methods.

Keywords: preschool education, concept, development, pedagogy, methodology, innovation.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim inson hayotidagi eng muhim va mas'uliyatli bosqichlardan biridir. Ushbu davrda bolaning shaxsiyati shakllanadi, u asosiy kognitiv, ijtimoiy va hissiy ko'nikmalarga ega bo'la boshlaydi. Shu sababli maktabgacha ta'limning samarali tashkili, sifatli metodikasi va zamonaviy pedagogik yondashuvlari bolalarning keyingi o'qish va rivojlanish jarayonlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Maktabgacha ta'lim konsepsiyasi esa ushbu tizimning asosiy yo'nalishlarini, maqsad va vazifalarini, metod va vositalarini belgilab beradi.

Hozirgi kunda maktabgacha ta'lim konsepsiyasi faqatgina bilim berish bilan cheklanmay, bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. U

bolaning intellektual salohiyatini, hissiy-intellektual barqarorligini, ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirish, mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim muassasalari bola uchun qulay va xavfsiz muhit yaratishi, uning ijtimoiylashuvi, muloqotga tayyorlanishi hamda kelajakdagi ta'lim jarayoniga moslashishini ta'minlashi zarur.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, ilg'or davlatlar maktabgacha ta'limda bolani markazga qo'yadigan yondashuvni qo'llaydi. Masalan, Finlyandiya, Shvetsiya, Yaponiya va AQSh tizimlarida bolalarning o'yin orqali o'rganishlari, mustaqil faoliyatga rag'batlantirilishi va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor beriladi. Shu bilan birga, pedagoglarning roli — bola rivojlanishini kuzatish, unga individual yondashuvni ta'minlash va ijobiy motivatsiyani yaratishdir.

O'zbekiston sharoitida maktabgacha ta'lim tizimi ham jadal rivojlanmoqda. "Maktabgacha ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi" doirasida zamonaviy pedagogik yondashuvlar, interfaol va o'yin asosidagi metodikalar, shuningdek innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish yo'lga qo'yilmoqda. Konsepsiya bolalarning tabiiy qobiliyatlarini rivojlantirish, shaxs sifatida shakllanishini ta'minlash va ularni maktabga tayyorlashga qaratilgan.

Shunday qilib, maktabgacha ta'lim konsepsiyasi nafaqat pedagogik tamoyillarni belgilash, balki bolalarning har tomonlama rivojlanishi, mustaqil fikrlash va ijodiy salohiyatini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Mazkur maqolada konsepsiyaning asosiy maqsad va vazifalari, uning zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unligi hamda O'zbekiston sharoitida amalga oshirilish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Ushbu tahlil bolalarning barkamol rivojlanishini ta'minlash va maktabgacha ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maktabgacha ta'lim konsepsiyasini o'rganishda nafaqat mahalliy, balki xorijiy tadqiqotlar ham tahlil qilindi. Mahalliy olimlar — Sh. Raximov, N. Yo'ldosheva, G. Xudoyqulova — bolalarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishida maktabgacha ta'limning ahamiyatini yoritgan. Ularning tadqiqotlarida interfaol metodlar, o'yin faoliyati va individual yondashuvning samaradorligi asosiy o'rin tutadi. Xorijiy olimlar, jumladan Montessori, Malaguzzi (Reggio Emilia) va Steiner (Waldorf) metodikalari bolalarning tabiiy qiziqishlari va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvni taklif qiladi.[1; 121]

Tadqiqot metodologiyasi sifatida nazariy tahlil, solishtirish, kuzatuv va hujjatlarni tahlil qilish usullari qo'llanildi. Nazariy tahlil orqali maktabgacha ta'lim konsepsiyasining maqsad va vazifalari aniqlanib, ilg'or pedagogik tajribalar o'rganildi. Solishtirish metodi yordamida mahalliy va xorijiy tizimlar taqqoslandi. Kuzatuv bolalar faoliyatidagi metodik vositalarning samaradorligini aniqlash imkonini berdi, hujjatlarni tahlil qilish esa milliy konsepsiyaning amaliy tatbiqini o'rganishga yordam

berdi. Shu tarzda adabiyotlar tahlili va metodologik yondashuvlar birlashtirilib, O'zbekiston sharoitida maktabgacha ta'lim konsepsiyasini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJA

Maktabgacha ta'lim konsepsiyasini tahlil qilish jarayonida nafaqat nazariy, balki amaliy jihatlar ham chuqur o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tizimining samarali ishlashi bolalarning intellektual, ijtimoiy va hissiy rivojlanishida bevosita ta'sir ko'rsatadi. Mahalliy tadqiqotlar — Sh. Raximov, N. Yo'ldosheva va G. Xudoyqulova asarlari shuni ko'rsatdiki, interfaol metodlar, o'yin faoliyati, sensor mashqlar va individual yondashuv bolalarning kognitiv va emotsional rivojlanishini sezilarli darajada yaxshilaydi. Xorijiy tadqiqotlar esa, jumladan Montessori, Reggio Emilia va Waldorf metodikalari bolalarni mustaqil fikrlashga, ijodiy salohiyatini rivojlantirishga va o'zini ifoda etish qobiliyatini oshirishga xizmat qilishi bilan ajralib turadi.[4; 50, 56]

Maktabgacha ta'lim konsepsiyasi bolani markaziy shaxs sifatida qarashga, uning tabiiy qobiliyatlari va qiziqishlarini inobatga olishga asoslangan bo'lishi zarur. Shu bilan birga, pedagoglarning roli — bola faoliyatini kuzatish, unga individual yondashuvni ta'minlash va ijobiy motivatsiyani yaratishdir. Interfaol va o'yin asosidagi metodlar, sensor mashqlar va loyiha faoliyati bolalarning diqqatini jamlash, mantiqiy tafakkurini rivojlantirish va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega.

Xorijiy ilg'or tajribalar O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida samarali tatbiq etilishi mumkin, ammo ularni mahalliy sharoitga moslashtirish zarur. Masalan, pedagogik yondashuvlar, o'quv dasturlari va metodik vositalar milliy madaniyat, til va o'quvchilar xususiyatlariga mos tarzda ishlab chiqilishi lozim. Bu yondashuv bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi va ularni maktab ta'limiga muvaffaqiyatli tayyorlaydi.

Tadqiqot davomida kuzatuv, suhbat va hujjatlarni tahlil qilish metodlari yordamida maktabgacha ta'lim konsepsiyasining amaliy samarasini aniqlash imkoniyati yaratildi. Kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, interfaol o'yin mashqlari va sensor faoliyat bolalarda diqqatni mustahkamlash va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ota-onalarning ta'lim jarayonidagi faol ishtiroki bolalarning ijtimoiy va hissiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Maktabgacha ta'lim konsepsiyasini amaliyotga tatbiq etish jarayonida eng muhim omillar — bolani markazga qo'yish, individual yondashuvni ta'minlash, interfaol va o'yin asosidagi metodlardan foydalanish hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etishdir. Shu yo'l bilan bolalarning intellektual, hissiy va ijtimoiy salohiyati oshadi, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy salohiyatini rivojlantirish imkoniyati yaratiladi.[5; 142]

Xulosa qilib aytganda, tahlil va kuzatuvlar maktabgacha ta'lim konsepsiyasining samarali tatbiqi bolalarning barkamol rivojlanishiga, ta'lim sifatini oshirishga va ularni maktabga tayyorlashga xizmat qilishini tasdiqlaydi. Bu esa konsepsiyaning milliy va xorijiy tajribalarni uyg'unlashtirgan holda rivojlantirilishi zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim konsepsiyasini o'rganish natijalari shuni ko'rsatdiki, bolani markaziy shaxs sifatida qarash, uning tabiiy qobiliyatlarini va qiziqishlarini inobatga olish eng samarali yondashuvdir. Montessori, Reggio Emilia va Waldorf metodikalari bolalarning mustaqil fikrlashini, ijodiy salohiyatini va o'zini ifoda etish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'yin asosidagi mashg'ulotlar, interfaol va sensor faoliyat bolalarning diqqatini jamlash, mantiqiy tafakkurini va ijtimoiy ko'nikmalarini mustahkamlashda yuqori samaradorlik beradi.

Pedagogning individual yondashuvi, ota-onalarning ta'lim jarayonidagi ishtiroki va bolalar uchun ijobiy psixologik muhit yaratish konsepsiyaning samarali tatbiqiga xizmat qiladi. Shu tarzda bolalarning intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanishi ta'minlanadi, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy salohiyati oshadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim konsepsiyasining samarali tatbiqi bolalarning barkamol rivojlanishi, ularni maktab ta'limiga tayyorlash va ta'lim sifatini oshirish imkonini yaratadi. Shu yo'l bilan milliy va xorijiy tajribalarni uyg'unlashtirish orqali konsepsiyaning amaliy natijadorligini oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimova, Z.T. Maktabgacha ta'limda interfaol metodlardan foydalanish. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2019. – 121 b.
2. Jalolova, N. O'yin faoliyati orqali bolalarda rivojlanish. – “Ta'lim va innovatsiyalar” jurnali, №4, 2022. – B. 45–51.
3. Qodirova, D. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2018. – 128 b.
4. Ergasheva, S. Bolalar bog'chasida interfaol o'yin metodikasi. – “Ta'lim va pedagogika” jurnali, №3, 2019. – B. 50–56.
5. Toshpo'latova, L. Maktabgacha ta'limda individual yondashuv tamoyillari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021. – 142 b.